ACTA UNIVERSITATIS WRATISLAVIENSIS
No 3945
PRZEGLĄD PRAWA I ADMINISTRACJI CXVIII
WROCŁAW 2019
DOI: 10.19195/0137-1134.118.9

SEBASTIAN KOWALSKI
ORCID: 0000-0003-1993-1211
Uniwersytet Zielonogórski

POSTĘPOWANIE WYKROCZENIOWE W SPRAWACH DOTYCZĄCYCH PRACOWNIKÓW I INNYCH OSÓB WYKONUJĄCYCH PRACĘ ZAROBKOWĄ

Abstrakt: W opracowaniu scharakteryzowano postępowanie wykroczeniowe z perspektywy zadań nałożonych ustawowo na inspektorów pracy. Odpowiedzialność za wykroczenie jest odpowiedzialnością karną *sensu largo*, a postępowanie w sprawach o wykroczenia — postępowaniem podobnym do postępowania karnego. W przypadkach przewidzianych przez ustawę inspektor pracy prowadzi czynności wyjaśniające, w których toku może nałożyć mandat karny na sprawcę wykroczenia, poprzestać na zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego lub zadecydować o skierowaniu do sądu wniosku o ukaranie. W ostatnim wypadku, po wszczęciu postępowania przez sąd, inspektor występuje w roli oskarżyciela publicznego. Wydając wyrok o ukaraniu za wykroczenie, sąd z reguły określa charakter stosunku prawnego łączącego zatrudniającego z pokrzywdzonym.

Słowa kluczowe: wykroczenie, postępowanie wykroczeniowe, inspektor pracy, odpowiedzialność karna

Jednym z zadań Państwowej Inspekcji Pracy jest ściganie wykroczeń przeciwko prawom pracownika określonych w Kodeksie pracy i wykroczeń, stypizowanych w innych ustawach oraz udział w postępowaniach w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego. Nawet pobieżna analiza współczesnego ustawodawstwa, obejmującego typizację wykroczeń i procedurę ścigania sprawców tychże, przekonuje, że i zakres ingerencji sankcji karnej w stosunki zatrudnienia, i zakres zadań Państwowej Inspekcji Pracy w odniesieniu do ścigania sprawców wykroczeń z tą ingerencją związanych systematycznie się poszerza. To zaś stanowi nie lada wyzwanie dla inspektorów pracy, gdyż postępowanie w sprawach o wykroczenia jest podobne do postępowania karnego i jako takie nakłada na organ prowadzący czynności wyjaśniające, a na oskarżyciela publicznego liczne obowiązki procesowe typowe dla organu postępowania karnego.

© for this edition by CNS

CHARAKTER PRAWNY POSTĘPOWANIA WYKROCZENIOWEGO

Postępowanie wykroczeniowe to *de lege lata* postępowanie służące wyłącznie realizacji przepisów materialnego prawa wykroczeń[1]. Jego przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności za wykroczenie obwinionego, który miał popełnić czyn zabroniony, społecznie szkodliwy i zawiniony. Postępowanie to regulują przede wszystkim przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia[2].

Odpowiedzialność za wykroczenie jest odpowiedzialnością karną w rozumieniu art. 42 ust. 1 Konstytucji RP[3]. Ustalenie, że sprawca popełnił wykroczenie, wiąże się z wymierzeniem mu przez sąd kary lub środka karnego, aczkolwiek *in concreto* uzasadnione może być odstąpienie od ich wymierzenia (art. 39 § 1 k.w.) albo poprzestanie na zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego (art. 41 k.w.). Chociaż reguły postępowania wykroczeniowego zawarte są w ustawie Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, to ten akt prawny nader często odsyła do Kodeksu postępowania karnego, między innymi recypując na grunt postępowania wykroczeniowego naczelne zasady procesu karnego, w tym: zasadę prawdy, zasadę domniemania niewinności, zasadę swobodnej oceny dowodów, zasadę samodzielności jurysdykcyjnej sądu, zasadę ścigania z urzędu czy zasadę skargowości (art. 8 k.p.w.). Postępowanie wykroczeniowe jest jednak znacznie uproszczone w relacji do postępowania karnego — powinno być szybsze i krótsze, bez angażowania organów państwowych w różnorakie długotrwałe czynności. Ostatecznie chodzi bowiem o odpowiedzialność za wykroczenie, której rozmiary są z zasady dalece mniej dolegliwe dla obwinionego niż rozmiary odpowiedzialności karnej obciążającej oskarżonego, któremu zostanie udowodnione popełnienie przestępstwa.

Postępowanie w sprawie o wykroczenie wszczyna zarządzeniem prezes sądu (przewodniczący wydziału lub upoważniony sędzia), aczkolwiek podstawę do wszczęcia postępowania stanowi wniosek o ukaranie, składany najczęściej przez organ uprawniony do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w danej sprawie (art. 57 § 1 k.p.w.). W sprawach o wykroczenia: 1) przeciwko prawom pracownika określone w Kodeksie pracy[4]; 2) z art. 27–27b ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych[5]; 3) z art. 119–123 ustawy o promocji zatrudnienia

---

[1] Tak słusznie przyjął Sąd Okręgowy w Gliwicach w wyroku z 13 stycznia 2017 roku (sygn. VI Ka 1305/16, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, dostęp: 31.03.2019), akcentując w uzasadnieniu, że w toku postępowania w sprawie o wykroczenie nie ma możliwości jego kontynuowania z zastosowaniem przepisów k.p.k. w sytuacji, gdy po rozpoczęciu przewodu sądowego ujawniłoby się, że czyn obwinionego stanowi przestępstwo, a nie wykroczenie.

[2] Dz.U. z 2018 r. poz. 475 ze zm. (dalej: k.p.w.).

[3] Zob. np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 12 marca 2014 roku, sygn. P 27/13, OTK-A 2014, nr 3, poz. 30; oraz z 19 lutego 2008 roku, sygn. P 48/06OTK-A 2008, nr 1, poz. 4.

[4] Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm. (dalej: k.p.).

[5] Dz.U. z 2016 r. poz. 360 ze zm.

© for this edition by CNS

i instytucjach rynku pracy[6]; 4) z art. 27–28 ustawy o delegowaniu pracowników w ramach świadczenia usług[7]; 5) z art. 8e ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę[8]; 6) z art. 10 ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni[9], a także w sprawach o inne wykroczenia związane z wykonywaniem pracy zarobkowej, jeżeli ustawa tak stanowi, oskarżycielem publicznym jest inspektor pracy. Jako oskarżyciel publiczny składa on w sądzie wniosek o ukaranie, a następnie popiera oskarżenie w postępowaniu sądowym (art. 17 § 2 k.p.w.)[10].

W sprawach o wykroczenia, których przedmiotem ochrony są prawa pracowników lub innych osób wykonujących pracę zarobkową, preferowanym trybem postępowania jest postępowanie nakazowe (art. 2 § 1a k.p.w.); dopiero gdy brakuje podstaw do jego zastosowania, sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym. Ukaranie za wykroczenie w postępowaniu sądowym może nastąpić tylko wyrokiem sądu karnego. Wyjątek od zasady sądowego wymiaru sprawiedliwości stanowi możliwość nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego za niektóre wykroczenia przez uprawnione do tego organy pozasądowe, w tym inspektora pracy[11].

Postępowanie wykroczeniowe nie jest postępowaniem administracyjnym ani karno-administracyjnym[12]. Oskarżyciel publiczny jest stroną postępowania sądowego, o winie i karze za wykroczenie zaś orzeka sąd karny. Inspektor pracy może wprawdzie nakładać grzywny w postępowaniu mandatowym, ale i to postępowanie stanowi postępowanie wykroczeniowe — jest jednym z postępowań szczegól-

---

[6] Dz.U. z 2017 r. poz. 1065 ze zm.

[7] Dz.U. z 2018 r. poz. 107 ze zm.

[8] Dz.U. z 2017 r. poz. 847 (dalej: u.m.w.p.).

[9] Dz.U. z 2018 r. poz. 305 (dalej: u.o.h.n.).

[10] Tego rodzaju przepisy to na przykład: art. 40 ustawy z dnia 5 kwietnia 2002 roku o europejskich radach zakładowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1247 ze zm.), art. 117 ust. 2 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o pracy na morzu (Dz.U. z 2018 r. poz. 616 ze zm.) czy art. 19 ust. 4 ustawy z dnia 7 kwietnia 2006 roku o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji (Dz.U. Nr 79, poz. 550 ze zm.). Zob. też J. Dadak, *Inspektor pracy jako organ postępowania mandatowego oraz oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*, „Roczniki Administracji i Prawa" 17, 2017, *passim*.

[11] A. Światłowski, [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, Legalis, teza nr 1 do art. 95; S. Kowalski, *Wykroczenia przeciwko prawom pracownika. Postępowanie mandatowe. Komentarz do art. 281–283 KP i art. 95–102a KPW*, Warszawa 2018, s. 143.

[12] Porównanie aktualnie obowiązujących przepisów regulujących postępowanie wykroczeniowe z poprzednio obowiązującymi wskazuje ewidentne odejście prawodawcy w 2001 roku od modelu karnoadministracyjnego; por. J. Maziarz, *Postępowanie karnoadministracyjne w II Rzeczpospolitej*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa" 2014, nr 7, s. 299 n.; W. Radecki, *Kodeks pracy i pracownicza odpowiedzialność karna*, [w:] *Kodeks pracy 1975–1985*, red. W. Sanetra, Wrocław 1986, s. 109–111; Z. Siwik, *Teoretyczne refleksje na temat odpowiedzialności za wykroczenia z Kodeksu pracy*, Wrocław 1984, s. 137–140, 147–150; J. Skupiński, *Model orzecznictwa w sprawach o wykroczenia*, „Państwo i Prawo" 1970, z. 9, s. 274 n.

© for this edition by CNS

nych[13]. Przypisanie sprawcy wykroczenia zawsze wymaga ustalenia, że popełnił czyn zabroniony, społecznie szkodliwy, a jego zachowanie było zawinione. Zarówno wymierzenie kary za wykroczenie, jak i jej nałożenie w drodze mandatu karnego cechuje zasada indywidualizacji kary (art. 34 k.w.)[14]. Wszystko to zaś odbywa się w ramach procedury opartej w przeważającej mierze na takich samych fundamentalnych zasadach, jakie obowiązują w odniesieniu do postępowania karnego, którego przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności karnej *sensu stricto* (za przestępstwo).

Zarówno czynności wyjaśniające, jak i postępowanie mandatowe lub udział inspektora pracy w postępowaniu sądowym są niezależne od postępowania kontrolnego[15] lub postępowania administracyjnego. Postępowanie wykroczeniowe jest prowadzone w związku z popełnieniem wykroczenia przez konkretną osobę fizyczną — sprawcę czynu zabronionego. Postępowanie kontrolne toczy się względem podmiotu kontrolowanego, którym — tak jak adresatem decyzji administracyjnej — może być nie tylko osoba fizyczna, lecz także jednostka organizacyjna. Czynności wyjaśniające, postępowanie mandatowe lub postępowanie w sprawie o wykroczenie mogą zatem toczyć się równolegle do postępowania kontrolnego lub postępowania administracyjnego, mogą poprzedzać te postępowania lub mieć miejsce już po nich. W każdym razie — występują niezależnie od nich[16]. Ocenę możliwości przeprowadzenia czynności wyjaśniających w danej sprawie, nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego lub złożenia wniosku o ukaranie i występowania w charakterze oskarżyciela publicznego należy dokonywać na podstawie przepisów ustawy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, w oderwaniu od przepisów regulujących postępowanie kontrolne inspektorów pracy.

CZYNNOŚCI WYJAŚNIAJĄCE I POSTĘPOWANIE MANDATOWE

W zakresie uprawniającym inspektora pracy do występowania w danej kategorii spraw w charakterze oskarżyciela publicznego podejmuje on czynności wyjaśniające, umożliwiające ocenę zasadności wystąpienia do sądu z wnioskiem o ukaranie. Wykroczenia dotyczące pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową są w przytłaczającej większości ścigane z urzędu, niemniej ustawodawca nie recypuje na grunt postępowania w sprawach o wykroczenia zasady

[13] Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 lipca 2014 roku, sygn. K 23/13, OTK 2014, nr 7, poz. 72; A. Światłowski, *op. cit.*, kom. do art. 95, nb 1; S. Kowalski, *op. cit.*, s. 139–140.

[14] Dlatego, nakładając mandat karny, inspektor pracy może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary i określić jej wysokość poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia; szerzej zob. S. Kowalski, *op. cit.*, s. 149–150.

[15] Uregulowane w art. 21–37a u.p.i.p.

[16] Czynności wyjaśniające w postępowaniu wykroczeniowym nie są czynnościami postępowania kontrolnego, a zatem nie mają do nich zastosowania przepisy ograniczające możliwość lub zakres kontroli dokonywanej przez inspektorów pracy.

© for this edition by CNS

legalizmu określonej w art. 10 § 1 k.p.k. Ściganie wykroczeń odbywa się na zasadzie oportunizmu (celowości), ponieważ chodzi tu o czyny relatywnie mniejszej wagi niż przestępstwa, niekiedy o znikomym stopniu społecznej szkodliwości czynu. Jeżeli zatem inspektor pracy ujawni okoliczność uzasadniającą podejrzenie, że doszło do popełnienia wykroczenia, w którego zakresie ma uprawnienia oskarżyciela publicznego, to — wypełniając zadanie ciążące na Państwowej Inspekcji Pracy na mocy art. 10 ust. 1 pkt 15 u.p.i.p. — z reguły podejmie czynności wyjaśniające. W konkretnym przypadku może jednak zaniechać podejmowania jakichkolwiek czynności, jeżeli z góry wiadomo, że dany czyn, choć wyczerpuje ustawowe znamiona wykroczenia, ma tak niski ładunek społecznej szkodliwości, że jego sprawca na karę po prostu nie zasługuje.

W postępowaniu w sprawie o wykroczenie — inaczej niż w postępowaniu karnym — ustawodawca nie wyodrębnia wszczęcia i prowadzenia postępowania w fazie poprzedzającej postępowanie sądowe. Nie ma tu zatem ani postępowania przygotowawczego, ani odpowiednika tego postępowania. Prawodawca przewidział natomiast możliwość przeprowadzenia sformalizowanych czynności przez organ uprawniony do złożenia wniosku o ukaranie. Czynności wyjaśniające, bo o nich mowa, zostały uregulowane zwłaszcza w przepisach Działu VII Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia[17]. Ich celem jest ustalenie, czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, a także zabezpieczenie i utrwalenie dowodów[18]. Czynności te powinny zostać podjęte — w miarę możliwości — w miejscu popełnienia czynu zabronionego, bezpośrednio po jego ujawnieniu[19], gdyż wykroczenia jako czyny o niewielkim stopniu społecznej szkodliwości powinny być szybko poddawane ocenie karnoprawnej. Ustawodawca jako zasadę przyjmuje, że czynności wyjaśniające należy zakończyć w ciągu miesiąca od ich podjęcia, przy czym jest to termin instrukcyjny[20].

Jeżeli okoliczności czynu stanowiącego wykroczenie nie budzą wątpliwości, całość działań podjętych w toku czynności wyjaśniających można utrwalić w notatce urzędowej, zawierającej dane wskazane w art. 54 § 3 k.p.w. Jeżeli zaś okoliczności czynu budzą wątpliwości, organ uprawniony do prowadzenia czynności wyjaśniających ma obowiązek przeprowadzić dowody i podjąć inne czynności w celu ustalenia, czy doszło do popełnienia wykroczenia, kto jest jego sprawcą i czy istnieją podstawy do wniesienia do sądu wniosku o ukaranie, utrwalając przebieg tych czynności za pomocą protokołów (art. 54 § 2 i 4 k.p.w.). Szczególną wartość mogą tu mieć materiały pochodzące z postępowania kontrolnego, jeżeli w jego trakcie ujawniono popełnienie wykroczenia; mogą one bowiem zostać ujawnione na rozprawie jako dowód na okoliczność ustaleń dokonanych w toku postępowania prowadzonego na podstawie przepisów ustawy (art. 76 § 1 k.p.w.).

[17] Art. 54–56a k.p.w.
[18] Zob. art. 54 § 4 k.p.w.
[19] Zob. art. 54 § 1 k.p.w.
[20] Przekroczenie tego terminu nie rodzi skutków procesowych.

© for this edition by CNS

Ich treść może też stanowić podstawę uznania przez sąd, że okoliczności czynu nie budzą wątpliwości, i skierowania sprawy na posiedzenie w przedmiocie wydania wyroku nakazowego (art. 93 § 2 k.p.w.).

Należy podkreślić, że ustawodawca nie wymaga wydawania jakiejkolwiek decyzji procesowej wskazującej, że rozpoczęły się lub zakończyły czynności wyjaśniające. Nie jest to bowiem postępowanie, lecz grupa działań podejmowanych dla zbadania, czy zachodzą podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie[21]. Niemniej jednak sporządzenie wniosku o ukaranie i wystąpienie z takim wnioskiem stanowi wyraz zakończenia tychże przez organ uprawniony do ich prowadzenia. W przypadku gdy czynności wyjaśniające nie dostarczyły podstaw do wniesienia do sądu wniosku o ukaranie, zawiadamia się o tym ujawnionych pokrzywdzonych oraz osobę, która zawiadomiła o popełnieniu wykroczenia, wskazując przyczynę niewniesienia wniosku o ukaranie[22].

Nie w każdej sytuacji, w której inspektor pracy stwierdza popełnienie wykroczenia i zasadność ukarania jego sprawcy, konieczne jest występowanie do sądu z wnioskiem o ukaranie. W sprawach, w których inspektorowi pracy przysługuje status oskarżyciela publicznego, może on prowadzić postępowanie mandatowe i nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego nawet po przeprowadzeniu czynności wyjaśniających, jeżeli uzna, że kara ta będzie wystarczająca. To uprawnienie, znajdujące swe źródło w art. 95 § 3 k.p.w., wiąże się ze specyfiką czynów z zakresu naruszeń związanych z wykonywaniem pracy zarobkowej, przy których trudno stosować takie wymogi trybu mandatowego, jak ujęcie na gorącym uczynku czy bezpośrednio potem albo poprzez urządzenie pomiarowe lub kontrolne[23].

Użycie czasownika „nałożyć" w odniesieniu do czynności dotyczących wystawienia mandatu jest nieprzypadkowe. Grzywny w drodze mandatu karnego ani się nie wymierza, ani tym bardziej nie orzeka. Mandat karny jest bowiem imperatywnym oświadczeniem organu procesowego niebędącym orzeczeniem[24]. Warunkiem skutecznego nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego jest przyjęcie mandatu przez sprawcę wykroczenia. Przyjęcie mandatu karnego nałożonego w postępowaniu mandatowym czyni ów mandat prawomocnym, sprawcę wykroczenia zaś — ukaranym w rozumieniu art. 46 § 2 k.w.[25] Niezgoda spraw-

[21] R.A. Stefański, *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 12, s. 104.

[22] Art. 54 § 2 k.p.w. Zaniechanie wniesienia do sądu wniosku o ukaranie zasadniczo może spotkać się z odpowiednią reakcją osoby, która zawiadomiła o popełnieniu wykroczenia — przysługuje jej zażalenie do organu nadrzędnego nad uprawnionym do prowadzenia czynności wyjaśniających (art. 56a k.p.w.). Zob. też art. 27 k.p.w.

[23] Zob. art. 97 k.p.w.; tak T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Lex/el. 2012, teza nr 6 do art. 95; S. Kowalski, *op. cit.*, s. 141.

[24] A. Światłowski, *Jedna czy wiele procedur karnych? Z zagadnień wewnętrznego zróżnicowania form postępowania karnego rozpoznawczego*, Sopot 2008, s. 191.

[25] S. Kowalski, *op. cit.*, s. 143.

© for this edition by CNS

cy na wymierzenie grzywny w drodze mandatu karnego wyłącza postępowanie mandatowe, prowadząc z reguły do skierowania do sądu wniosku o ukaranie[26].

Postępowanie mandatowe, będąc bardzo uproszczonym postępowaniem szczególnym, umożliwia nałożenie grzywny w wysokości znacznie niższej niż górna granica ustawowego zagrożenia karą. W odniesieniu do spraw dotyczących pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową nie oznacza to bynajmniej nakładania w postępowaniu mandatowym kar symbolicznej wysokości[27]. Ustawodawca uznał bowiem, że w sprawach, w których oskarżycielem publicznym jest inspektor pracy, można nałożyć grzywnę w wysokości do 2 tysięcy złotych, a w odniesieniu do niektórych wykroczeń — nawet do 5 tysięcy złotych (art. 96 § 1b–1bc k.p.w.)[28].

Warto zaakcentować, że ukaranie sprawcy wykroczenia mandatem karnym kończy postępowanie o wykroczenie w danej sprawie, a zatem to inspektor pracy, nakładając grzywnę w formie mandatu karnego, decyduje o wysokości kary, jaką ów sprawca poniesie. W treści mandatu powinien zatem jednoznacznie określić i opisać, za jaki czyn kara grzywny została nałożona. Ukarany może jeszcze wnieść do sądu wniosek o uchylenie prawomocnego mandatu karnego, ale musi się liczyć z tym, że przesłanki uchylenia mandatu przez sąd są bardzo ograniczone[29].

Nadzór nad postępowaniem mandatowym w sprawach prowadzonych przez inspektorów pracy sprawuje Główny Inspektor Pracy (art. 102 k.p.w.). W ramach tego nadzoru Główny Inspektor Pracy może zastosować środki, jakie przyznają mu w szczególności przepisy związane z nadzorem służbowym w ramach funkcjonowania Państwowej Inspekcji Pracy i które są przyznane przez ustawę. Trzeba zaznaczyć, że przepisy te nie przewidują kompetencji Głównego Inspektora Pracy do uchylenia prawomocnego mandatu karnego[30].

POSTĘPOWANIE SĄDOWE

Sąd w postępowaniu wykroczeniowym orzeka w sprawach dotyczących naruszeń praw pracowników lub innych osób wykonujących pracę zarobkową z za-

[26] *Ibidem*; por. T. Krawczyk, *Postępowanie w przedmiocie uchylenia prawomocnego mandatu karnego na gruncie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2009, z. 3, s. 180.

[27] Duża liczba wykroczeń przeciwko prawom pracownika lub osób wykonujących pracę zarobkową jest zagrożona karą dalece wyższą niż ustawowo określone ogólne granice grzywien dotyczące wykroczeń. Szerzej zob. zwł. S. Kowalski, *Pozakodeksowe prawo wykroczeń. Zagadnienia szczególne*, [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, red. P. Daniluk, t. 1, Warszawa 2019, s. 638–641.

[28] Szerzej zob. S. Kowalski, *Wykroczenia*…, s. 149–150.

[29] Uchylenie mandatu karnego może też nastąpić z urzędu. Przesłanki uchylenia mandatu karnego i termin do złożenia wniosku zostały określone w przepisach art. 101 k.p.w.

[30] Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 lipca 2014 roku, sygn. K 23/13, OTK-A 2014, nr 7, poz. 72; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z 19 czerwca 2008 roku, sygn. II SA/Bk 182/08, Legalis nr 255984.

© for this edition by CNS

sady w postępowaniu nakazowym, a w postępowaniu zwyczajnym, gdy nie ma podstaw do rozstrzygnięcia sprawy wyrokiem nakazowym. W większości spraw o wykroczenie postępowanie sądowe jest zatem wyjątkowo krótkie, a czynności sądu — ograniczone do minimum.

Pełnienie funkcji oskarżyciela publicznego w postępowaniu wykroczeniowym umożliwia jednak aktywny udział tego podmiotu w postępowaniu sądowym: składanie wniosków dowodowych, wypowiadanie się w istotnych w sprawie kwestiach, zaskarżanie orzeczeń w wypadkach przewidzianych w ustawie. Jednocześnie ów aktywny udział oskarżyciela publicznego w postępowaniu wykroczeniowym wiąże się z potrzebą dość dobrej znajomości przepisów materialnego prawa wykroczeń oraz przepisów postępowania w sprawach o wykroczenia — nie tylko w kontekście prawidłowego formułowania wniosków i innych oświadczeń procesowych, lecz przede wszystkim opisywania czynu, którego popełnienie oskarżyciel publiczny zarzuca obwinionemu. Wystarczy odnotować, że wniosek o ukaranie składany przez inspektora pracy powinien zawierać między innymi określenie zarzucanego obwinionemu czynu ze wskazaniem miejsca, czasu, sposobu i okoliczności jego popełnienia, a także wymienić przepisy, pod które zarzucany czyn podpada.

Po wszczęciu postępowania sądowego, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości i nie zachodzą przesłanki uniemożliwiające prowadzenie postępowania nakazowego[31], sprawę kieruje się na posiedzenie bez udziału stron w celu wydania wyroku nakazowego (art. 2 § 1a k.p.w. i art. 60 § 1 pkt 7 k.p.w.). Wyrok ten jest wyrokiem skazującym w rozumieniu art. 82 § 2 k.p.w. i jako taki powinien zawierać dokładne określenie czynu przypisanego przez sąd oskarżonemu ze wskazaniem zastosowanych przepisów ustawy karnej oraz wymiar kary i inne niezbędne rozstrzygnięcia, przy czym można nim wymierzyć naganę, karę grzywny albo karę ograniczenia wolności, a także środek karny[32] (art. 93 § 1–3 k.p.w.). Wyrok nakazowy jest doręczany z urzędu obwinionemu (wraz z odpisem wniosku o ukaranie i pouczeniem o sposobie jego zaskarżenia) i oskarżycielowi publicznemu. Stronom przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu do sądu, który wydał wyrok nakazowy, w terminie zawitym 7 dni od doręczenia wyroku. W razie wniesienia sprzeciwu wyrok nakazowy traci moc, a sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych.

Jeżeli zachodzą okoliczności wyłączające postępowanie nakazowe, okoliczności czynu lub wina obwinionego budzą wątpliwości albo został wniesiony sprzeciw od wyroku nakazowego, sprawa jest rozpoznawana na rozprawie[33]. Ustawo-

[31] Zob. art. 93 § 4 k.p.w.

[32] Ten może być jednak orzeczony tylko wtedy, gdy przewiduje to przepis szczególny materialnego prawa wykroczeń; zob. art. 28 § 2 k.w.

[33] Ponadto możliwe jest zakończenie sprawy na posiedzeniu, w szczególności gdy oskarżyciel publiczny uzgodnił z obwinionym wystąpienie z wnioskiem o ukaranie na posiedzeniu. Szerzej zob. K. Liżyńska, *Konsensualne sposoby zakończenia procesu w sprawach o wykroczenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 46, 2017, s. 123–135.

© for this edition by CNS

dawca w dużym stopniu uprościł jej przebieg w porównaniu z rozprawą główną uregulowaną w Kodeksie postępowania karnego. W rozprawie mają prawo wziąć udział i oskarżyciel publiczny, i obwiniony, a więc są o niej zawiadamiani. Tylko wyjątkowo ich udział w rozprawie jest obowiązkowy[34].

Oczywiście wyrok oraz postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, zapadające przed sądem I instancji, są zaskarżalne. Apelacja i zażalenie przysługują stronom, a orzeczenie można zaskarżyć w całości lub części. Zarówno w postępowaniu odwoławczym, jak i w postępowaniu prowadzonym po uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania obowiązuje zakaz *reformationis in peius*[35].

Należy jeszcze raz podkreślić, że w sprawach dotyczących pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową orzekanie w postępowaniu zwyczajnym następuje, dopiero gdy nie ma podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym[36]. To zaś, czy dana sprawa w ogóle trafi przed oblicze sądu, zależy w dużej mierze od inspektora pracy, który zanim złoży wniosek o ukaranie, rozważy najpierw możliwość przeprowadzenia postępowania mandatowego, a niekiedy nawet zaniechania prowadzenia czynności zmierzających do ukarania sprawcy wykroczenia i poprzestania na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego[37].

PRAWO KARNE PRACY CZY PRAWO KARNE ZATRUDNIENIA?

Nie wchodząc w dyskusję o zasadności wyodrębniania prawa karnego pracy jako specyficznej dziedziny prawa karnego lub prawa karnego gospodarczego[38], nie sposób nie dostrzec, że spotykane niekiedy w doktrynie[39] zawężanie problematyki stosowania sankcji karnej w zatrudnieniu do regulacji prawa pracy traci na znaczeniu. Nie tak dawno wprowadzono w życie kolejne, zlokalizowane poza

---

[34] Por. art. 18a k.p.w., art. 21 § 3 k.p.w., art. 71 § 4 k.p.w.

[35] Zob. art. 434 k.p.k. i art. 443 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.

[36] Pomijam tutaj kwestię postępowania przyspieszonego, gdyż w tej kategorii spraw to postępowanie szczególne praktycznie nie występuje; zob. art. 2 § 1a k.p.w. oraz art. 90 k.p.w.

[37] Por. art. 41 k.w. i art. 37a u.p.i.p.

[38] Zob. S. Kowalski, *Ochrona praw pracownika w kodeksie karnym. Zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, Toruń 2014, s. 83–105; T. Kuczyński, *Kilka uwag o związkach między prawem pracy i prawem karnym*, [w:] *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach. Zagadnienia materialnoprawne oraz procesowe*, red. K. Łucarz, J. Sawicki, t. 2, Wrocław 2016, *passim*; W. Radecki, *Granice ingerencji prawa karnego w stosunki pracy*, „Prokuratura i Prawo" 2005, nr 6, s. 15–16; Z. Siwik, *Spór o miejsce odpowiedzialności za wykroczenia z kodeksu pracy w systemie prawa*, Wrocław 1988, *passim*.

[39] W. Radecki, *op. cit.*, *passim*. W odniesieniu do uwag zawartych w tym artykule godzi się zauważyć, że w 2005 roku przedmiot ochrony w art. 283 § 1 k.p. daleko już wykraczał poza ramy naruszeń praw pracownika.

© for this edition by CNS

Kodeksem pracy, mające istotne znaczenie praktyczne, przepisy typizujące i wykroczenia, i przestępstwa, które karnoprawną ochronę rozciągają na prawa osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych. W szczególności chodzi o przepisy: art. 8e u.m.w.p., art. 218a k.k. oraz art. 10 u.o.h.n. Równocześnie obowiązkiem ścigania sprawców wymienionych wykroczeń z art. 8e u.m.w.p. i art. 10 u.o.h.n. obciążono inspektorów pracy.

Ostatnie lata ujawniły zjawisko ucieczki od prawa pracy w umowy cywilnoprawne (zawierane i przez przedsiębiorców prowadzących samodzielnie działalność gospodarczą, i przez osoby nieprowadzące działalności gospodarczej), z czym nierzadko wiązało się ekonomiczne wyzyskiwanie osób świadczących pracę na ich podstawie. Dobitny tego przykład stanowiły (i jeszcze stanowią) umowy nazywane śmieciowymi[40]. Zarobkujący w ten sposób częstokroć świadczyli pracę w warunkach typowych dla stosunku pracy na podstawie w istocie pozornych umów cywilnoprawnych. Bywało, że podpisując umowę cywilnoprawną, a następnie świadcząc w związku z tym pracę na rzecz zatrudniającego, zatrudnieni uzyskiwali comiesięczne świadczenia pieniężne niższe od minimalnego wynagrodzenia za pracę, w bardzo ograniczonym stopniu korzystali z prawa do wypoczynku, a w razie niewypłacalności zatrudniającego nie korzystali z możliwości zaspokojenia roszczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Naturalnie mieli możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia stosunku pracy, ale okazało się, że ta forma ochrony osoby świadczącej pracę w warunkach typowych dla stosunku pracy nie zdała egzaminu[41]. Reagując na tę sytuację, ustawodawca zdecydował się „przenieść" niektóre instrumenty ochrony praw pracownika na grunt umów cywilnoprawnych, w szczególności zaś prawo do minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zarazem — tak jak w prawie pracy — realizację tych praw zabezpieczył sankcją karną. Jak się wydaje, proces ten nie jest jeszcze zakończony.

Trzeba jednak podkreślić, że owo „przenoszenie" instytucji służących ochronie zatrudnianego z gruntu prawa pracy na grunt prawa cywilnego jest chaotyczne, nie opiera się na jakimkolwiek szerszym pomyśle całościowego, spójnego uregulowania tej kwestii. Jaskrawym tego przykładem są regulacje karnoprawne zawarte w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazywano, że w razie ograniczenia zakazu do wykonywania pracy przez pracowników istniałaby obawa, że pracodawcy sięgaliby po inne formy świadczenia pracy — właśnie na podstawie umów cywilnoprawnych. Dlatego też ustawa nie ograniczała się do zmian w Kodeksie pracy,

[40] Por. Z. Kubot, *Kwalifikacje umów cywilnoprawnych, zwanych umowami śmieciowymi, jako umów pozornych*, [w:] *Współczesne problemy zatrudnienia. Wykorzystanie umów śmieciowych dla „ukrycia" stosunku pracy*, red. Z. Kubot, S. Kowalski, Warszawa 2016, s. 2.

[41] Szerzej zob. np. D. Klimecki, S. Kaczmarek, *Identyfikacja umów cywilnoprawnych, zwanych umowami śmieciowymi w praktyce inspekcji pracy i jej skutki*, [w:] *Współczesne problemy zatrudnienia…*, s. 62–63l; oraz W. Sanetra, *Głos w dyskusji*, [w:] *Współczesne problemy zatrudnienia…*, s. 122.

© for this edition by CNS

lecz zawierała odrębną regulację[42], popartą stypizowaniem w art. 10 u.o.h.n. wykroczeń zagrożonych karą grzywny od 1 do 100 tysięcy złotych oraz występków obejmujących takie same zachowania, tyle że złośliwe lub uporczywe (art. 218a k.k.). Z pozoru racjonalna i przemyślana konstrukcja wyodrębnienia wykroczeń i przestępstw, zasadzająca się na konstrukcji czynu przepołowionego[43], wygląda zgoła inaczej, jeżeli odnieść ją na grunt karnoprawnej regulacji zawartej w art. 281 pkt 5 k.p. oraz w art. 218 § 1a k.k. Okaże się wówczas, że naruszanie prawa do odpoczynku osoby, o której mowa we wskazanej wcześniej ustawie, zarobkującej na podstawie umowy cywilnoprawnej, w której nie zawarto żadnych postanowień odnośnie do czasu pracy, jest zagrożone surowszą karą niż jakiekolwiek niezłośliwe lub nieuporczywe naruszanie przepisów prawa pracy o czasie pracy w dni robocze[44]. Jednocześnie jednak choćby najbardziej rażące nieposzanowanie potrzeby odpoczynku osoby zatrudnionej na podstawie umowy cywilnoprawnej w innych dniach niż wskazane w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni jest w ogóle bezkarny[45].

Rozszerzenie karnoprawnej ochrony na osoby świadczące pracę na podstawie umów cywilnoprawnych jest faktem. Dlatego jeżeli wyodrębniać pewną dziedzinę prawa karnego gospodarczego, dotyczącą ochrony praw osób zarobkujących, to być może należałoby mówić raczej o prawie karnym zatrudnienia niż prawie karnym pracy. Nie chodzi tu jedynie o podkreślenie ingerencji sankcji karnej w niepracownicze stosunki zatrudnienia, ale też związek tych ostatnich z przepisami prawa ubezpieczeń społecznych czy chociażby prawa podatkowego, których przestrzeganie również zabezpieczane jest sankcją karną. To zaś implikuje odpowiednie skutki dla postępowań wykroczeniowych lub karnych w tego rodzaju sprawach, w szczególności związane z przypisaniem czynu zabronionego w wyroku skazującym czy to za wykroczenie, czy to za przestępstwo, spośród których w dalszej części opracowania chciałbym zwrócić szczególną uwagę na jeden — ustalenie podstawy prawnej zatrudnienia przez sąd karny[46].

---

[42] Zob. uzasadnienie obywatelskiego projektu ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele, Sejm RP VIII kadencji, druk nr 870.

[43] S. Kowalski, *Przepisy karne w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni*, „Monitor Prawniczy" 2018, nr 10, s. 523–524; P. Gensikowski, *Problem dalszego utrzymywania tzw. czynów przepołowionych*, [w:] *Reforma prawa wykroczeń*…, s. 399–409.

[44] Za wykroczenia polegające na naruszeniu przepisów o czasie pracy (art. 281 pkt 5 k.p.) ustawodawca przewiduje wyraźnie niższą górną granicę ustawowego wymiaru kary.

[45] Szerzej zob. S. Kowalski, *Przepisy karne*…, *passim*.

[46] Na gruncie odpowiedzialności karnej zob. S. Kowalski, *Obowiązek ustalenia istnienia stosunku pracy przez organ postępowania karnego*, [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Zdzisława Kubota. Prawo pracy i prawo zabezpieczenia społecznego — teraźniejszość i przyszłość*, red. T. Kuczyński, A. Jabłoński, Warszawa 2018, s. 115–125 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z 20 września 2018 roku, sygn. I KZP 5/18, OSNKW 2018, nr 11, poz. 74.

© for this edition by CNS

USTALANIE PODSTAWY PRAWNEJ ZATRUDNIENIA W POSTĘPOWANIU WYKROCZENIOWYM

W wyroku skazującym za wykroczenie — bez względu na to, czy jest to wyrok wydany po przeprowadzeniu rozprawy, czy też wydany na posiedzeniu, czy to z udziałem stron, czy bez ich udziału — sąd ma obowiązek między innymi dokładnie określić przypisany obwinionemu czyn. Oznacza to zwłaszcza uwzględnienie w opisie czynu przypisanego wszystkich znamion czynu zabronionego zawartym w przepisie typizującym dane wykroczenie[47]. Nie może ulegać wątpliwości, że jeżeli znamieniem wykroczenia jest ustalenie, że pokrzywdzony tym czynem był stroną określonego stosunku prawnego, to sąd przypisując obwinionemu dane wykroczenie, powinien wypowiedzieć się wyraźnie co do charakteru tego stosunku prawnego (nazwać tenże)[48]. Jeżeli zatem znamieniem danego wykroczenia jest pokrzywdzenie pracownika, to z opisu czynu przypisanego sprawcy musi wynikać, że pokrzywdzony był pracownikiem w rozumieniu art. 2 k.p. Jeżeli zaś znamieniem danego wykroczenia jest pokrzywdzenie zatrudnionego na podstawie umowy o świadczenie usług lub umowy o pracę, to z opisu czynu przypisanego sprawcy musi wynikać, czy dany pokrzywdzony był świadczącym usługi na podstawie umowy, o której mowa w art. 750 k.c., czy też pracownikiem w rozumieniu art. 2 k.p.

W postępowaniu w sprawie o wykroczenie, tak samo jak w postępowaniu karnym, sąd orzekający samodzielnie kształtuje zarówno faktyczną, jak i prawną podstawę każdego rozstrzygnięcia (art. 8 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.)[49]. Nie licząc prawomocnych rozstrzygnięć sądu kształtującego prawo lub stosunek prawny, sąd karny wydający rozstrzygnięcie zasadniczo nie jest związany ani orzeczeniem innego sądu, ani też ustaleniami faktycznymi innego sądu. Obowiązkiem sądu karnego orzekającego w sprawie o wykroczenie jest zatem poczynienie własnych ustaleń jako jedynej dopuszczalnej podstawy rozstrzygnięcia[50]. Dlatego moim zdaniem nic nie stoi na przeszkodzie, aby w postępowaniu wykroczeniowym żądać ukarania sprawcy wykroczenia przeciwko pracownikowi zatrudnionemu na podstawie umowy cywilnoprawnej zastępującej umowę o pracę. W takim razie strony łączy przecież stosunek pracy (art. 22 § 1^1 k.p.), a tym samym na zatrudniającym spoczywa wiele obowiązków, których niewykonanie zagrożone jest sankcją karną,

[47] Zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 9 lipca 2014 roku, sygn. II KK 154/14, Prok. i Pr. 2014, nr 10, poz. 9.

[48] Zob. zwł. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2005 roku, sygn. III KK 23/05, OSNKW 2005, nr 7–8, poz. 69; oraz uchwała Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2005 roku, sygn. I KZP 34/05, OSNKW 2006, nr 1, poz. 2.

[49] Por. A. Światłowski, [w:] *Kodeks postępowania*…, tezy nr G 1–4 do art. 8 k.p.w.

[50] Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 11 października 2012 roku, sygn. II AKa 385/12, LEX nr 1236434.

© for this edition by CNS

na przykład obowiązki określone przepisami o czasie pracy (art. 281 pkt 5 k.p.). Inspektor pracy kwestionujący umowę cywilnoprawną, jeżeli dysponuje dowodami na okoliczność, że strony łączył stosunek pracy, i dowodami na popełnienie w związku z tym wykroczenia z art. 281 pkt 5 k.p., może wnosić o ukaranie za to wykroczenie. Jeżeli przekona do swego stanowiska sąd karny, ten może ukarać sprawcę wykroczenia, przy czym w opisie czynu przypisanego powinien wyraźnie wskazać, że pokrzywdzony był zatrudniony w ramach stosunku pracy. Niestety takie rozstrzygnięcie sądu karnego w sprawie o wykroczenie nie będzie wiążące dla sądu cywilnego.

Sąd cywilny jest związany wyrokiem skazującym za przestępstwo wydanym przez sąd karny, natomiast nie jest związany wyrokiem skazującym za wykroczenie. Taki wniosek należy wyprowadzić z brzmienia art. 11 k.p.c. — przepis ten stanowi ustawowe ograniczenie samodzielności sądu cywilnego zwłaszcza w zakresie swobodnej oceny dowodów i zasady bezpośredniości i jako taki nie podlega wykładni rozszerzającej[51]. To rozwiązanie ustawowe pochodzące z lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku należy — w perspektywie aktualnego modelu postępowania wykroczeniowego — ocenić krytycznie. Wyrok skazujący za popełnienie wykroczenia jest wydawany wyłącznie przez sąd karny. Struktura tego wyroku jest bliźniaczo podobna do wyroku skazującego za przestępstwo. Od wyroku sądu I instancji przysługuje apelacja do sądu odwoławczego. Co więcej, w postępowaniu wykroczeniowym obowiązują: zasada prawdy, zasada domniemania niewinności, zasada swobodnej oceny dowodów, zasada *in dubio pro reo* — tak jak w postępowaniu karnym. Obwiniony, podobnie jak oskarżony, nie musi wskazywać dowodów świadczących o tym, że nie popełnił czynu zabronionego, w ogóle nie musi zabierać głosu. Przypisanie mu wykroczenia jest możliwe tylko wtedy, gdy oskarżyciel publiczny wykaże, że obwiniony wyczerpał swym zachowaniem znamiona czynu zabronionego stanowiącego wykroczenie, a jego zachowanie było zawinione. W tych okolicznościach nie ma w mojej ocenie argumentu usprawiedliwiającego zaniechanie ustawodawcy polegające na ograniczeniu związania sądu cywilnego jedynie do wyroku skazującego za przestępstwo (z pominięciem wyroku sądu karnego skazującego za wykroczenie).

Godzi się zauważyć, że ewentualna zmiana art. 11 k.p.c. w sugerowanym tu kierunku mogłaby mieć istotne znaczenie dla funkcjonowania Państwowej Inspekcji Pracy. Wówczas ustalenie w wyroku skazującym za wykroczenie z art. 281 pkt 5 k.p., że pokrzywdzony był zatrudniony w ramach stosunku pracy, przy czym

[51] Por. uchwała Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 1983 roku, sygn. III CZP 14/83, OSNC 1983, nr 11, poz. 168; J. Błaszczak, S. Kowalski, *Wpływ ustalenia istnienia stosunku pracy w postępowaniach dotyczących czynów zabronionych lub w postępowaniu prowadzonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na wyrok w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy*, [w:] *Zagadnienia przeciwdziałania niedopuszczalnym formom zatrudniania*, red. Z. Kubot, S. Kowalski, Warszawa 2018, s. 190–194 i cytowana tam literatura.

© for this edition by CNS

świadczył pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej zastępującej umowę o pracę, wiązałoby sąd pracy co do tego, że w dacie czynu tenże pokrzywdzony świadczył pracę właśnie w ramach stosunku pracy. To zaś czyniłoby częściowo niebyłymi pojawiające się niekiedy w publicystyce i wypowiedziach prominentnych polityków twierdzenia o rzekomej konieczności przydania Państwowej Inspekcji Pracy kompetencji do wydawania decyzji administracyjnych „przekształcających" stosunek wynikający z deklarowanej umowy w stosunek pracy, jeżeli zatrudniony świadczyłby pracę w warunkach określonych w art. 22 § 1 k.p.

KONKLUZJE

1. Postępowanie wykroczeniowe to postępowanie służące wyłącznie realizacji przepisów materialnego prawa wykroczeń. Jego przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności za wykroczenie obwinionego, który miał popełnić czyn zabroniony, społecznie szkodliwy i zawiniony.

2. W sprawach o wykroczenia dotyczących naruszeń praw pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową, wymienionych w art. 17 § 3 k.p.w. oraz w przepisach ustaw szczególnych, oskarżycielem publicznym jest inspektor pracy. Prowadzi on czynności wyjaśniające, w których następstwie może nałożyć na sprawcę wykroczenia grzywnę w formie mandatu karnego albo skierować do sądu wniosek o ukaranie.

3. Ocenę możliwości przeprowadzenia czynności wyjaśniających w danej sprawie, nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego lub złożenia wniosku o ukaranie i występowania w charakterze oskarżyciela publicznego należy dokonywać na podstawie przepisów ustawy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Postępowanie w sprawie o wykroczenie jest niezależne od postępowania kontrolnego.

4. W ostatnich latach można zaobserwować rozwój szeroko rozumianej ochrony karnoprawnej nie tylko w odniesieniu do praw pracowników, lecz także osób zatrudnianych na innych podstawach prawnych niż umowa o pracę.

5. Jeżeli znamieniem wykroczenia jest ustalenie, że pokrzywdzony tym czynem jest zatrudniony w ramach stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, to sąd przypisując obwinionemu dane wykroczenie, powinien wyraźnie wypowiedzieć się również co do charakteru tego stosunku prawnego.

6. Uwzględniając obowiązujący model postępowania wykroczeniowego, *de lege ferenda* należy postulować zmianę treści art. 11 k.p.c. tak, aby sąd cywilny był związany także wyrokiem sądu karnego skazującym za wykroczenie.

© for this edition by CNS

PROCEEDINGS IN PETTY OFFENCE CASES RELATED TO EMPLOYEES AND OTHER PERSONS ENGAGING IN GAINFUL OCCUPATION

Summary

In the study, the proceedings in petty offences have been described in terms of the tasks imposed by law on work inspectors. Liability for an offence is a criminal liability *sensu largo*, and the proceedings in petty offence cases are similar to criminal proceedings. In cases provided for in the act, a work inspector conducts explanatory investigation in the course of which he may impose a fine on the offender, be satisfied with applying educational measures only or decide to file a motion for punishment in the court. In the latter case, after instituting the proceedings by the court, the work inspector acts as a public prosecutor. Issuing a sentence punishing for an offence, the court, as a rule, specifies the character of legal relationship between the employer and the wronged person.

Keywords: offence, proceedings in petty offence cases, work inspector, criminal liability

BIBLIOGRAFIA

Błaszczak J., Kowalski S., *Wpływ ustalenia istnienia stosunku pracy w postępowaniach dotyczących czynów zabronionych lub w postępowaniu prowadzonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na wyrok w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy*, [w:] *Zagadnienia przeciwdziałania niedopuszczalnym formom zatrudniania*, red. Z. Kubot, S. Kowalski, Warszawa 2018.

Dadak J., *Inspektor pracy jako organ postępowania mandatowego oraz oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*, „Roczniki Administracji i Prawa" 17, 2017.

Gensikowski P., *Problem dalszego utrzymywania tzw. czynów przepołowionych*, [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, red. P. Daniluk, t. 1, Warszawa 2019.

Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Lex/el. 2012.

Klimecki D., Kaczmarek S., *Identyfikacja umów cywilnoprawnych, zwanych umowami śmieciowymi, w praktyce inspekcji pracy i jej skutki*, [w:] *Współczesne problemy zatrudnienia. Wykorzystanie umów śmieciowych dla „ukrycia" stosunku pracy*, red. Z. Kubot, S. Kowalski, Warszawa 2016.

Kowalski S., *Obowiązek ustalenia istnienia stosunku pracy przez organ postępowania karnego*, [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Zdzisława Kubota. Prawo pracy i prawo zabezpieczenia społecznego — teraźniejszość i przyszłość*, red. T. Kuczyński, A. Jabłoński, Warszawa 2018.

Kowalski S., *Ochrona praw pracownika w kodeksie karnym. Zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, Toruń 2014.

Kowalski S., *Pozakodeksowe prawo wykroczeń. Zagadnienia szczególne*, [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, red. P. Daniluk, t. 1, Warszawa 2019.

Kowalski S., *Przepisy karne w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni*, „Monitor Prawniczy" 2018, nr 10.

Kowalski S., *Wykroczenia przeciwko prawom pracownika. Postępowanie mandatowe. Komentarz do art. 281–283 KP i art. 95–102a KPW*, Warszawa 2018.

© for this edition by CNS

Krawczyk T., *Postępowanie w przedmiocie uchylenia prawomocnego mandatu karnego na gruncie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2009, z. 3.

Kubot Z., *Kwalifikacje umów cywilnoprawnych, zwanych umowami śmieciowymi, jako umów pozornych*, [w:] *Współczesne problemy zatrudnienia. Wykorzystanie umów śmieciowych dla „ukrycia" stosunku pracy*, red. Z. Kubot, S. Kowalski, Warszawa 2016.

Kuczyński T., *Kilka uwag o związkach między prawem pracy i prawem karnym*, [w:] *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach. Zagadnienia materialnoprawne oraz procesowe*, red. K. Łucarz, J. Sawicki, t. 2, Wrocław 2016.

Liżyńska K., *Konsensualne sposoby zakończenia procesu w sprawach o wykroczenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 46, 2017.

Maziarz J., *Postępowanie karnoadministracyjne w II Rzeczpospolitej*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa" 2014, nr 7.

Radecki W., *Granice ingerencji prawa karnego w stosunki pracy*, „Prokuratura i Prawo" 2005, nr 6.

Radecki W., *Kodeks pracy i pracownicza odpowiedzialność karna*, [w:] *Kodeks pracy 1975–1985*, red. W. Sanetra, Wrocław 1986.

Siwik Z., *Spór o miejsce odpowiedzialności za wykroczenia z kodeksu pracy w systemie prawa*, Wrocław 1988.

Siwik Z., *Teoretyczne refleksje na temat odpowiedzialności za wykroczenia z Kodeksu pracy*, Wrocław 1984.

Skupiński J., *Model orzecznictwa w sprawach o wykroczenia*, „Państwo i Prawo" 1970, z. 9.

Stefański R.A., *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 12.

Światłowski A., [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018.

Światłowski A., *Jedna czy wiele procedur karnych? Z zagadnień wewnętrznego zróżnicowania form postępowania karnego rozpoznawczego*, Sopot 2008.

© for this edition by CNS